

A DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG HELYZETÉRŐL A PRÁGAI MAGYAR HÍRLAP TRIANON UTÁNI SZÁMAIBAN

PETHEŐ ATTILA

ABSTRACT

The aim of my lecture is to observe the development of Hungarian public life in Yugoslavia after first world war from the perspective of the Hungarians living in Czechoslovakia. I would like to focus on the situation of the Hungarian community in the south (on the territory of Yugoslavia), the situation of the same in the north (on the territory of Czechoslovakia) and the aspects of foreign and economic policy. So far there is no publication about this era where the position of certain parts of the nation is seen from the perspective of another dislocated area. I think that since the events of this period depended heavily on international reactions and contemporary Hungarian politics, it is not negligible to point out any divergent opinions. In this paper, I study the news about the Hungarian part of Yugoslavia in the first issues of the Magyar Hírlap in Prague in 1922, 1923 and 1924. The Southern Region attached to Yugoslavia in Trianon had never been an independent state, in always depended on Budapest in economical and intellectual sense. Most officials, government employees, intellectuals were treated in a similar way as in Czechoslovakia. This had a major impact on the situation of the middle class as the missing intellectuals and government officials could only been recruited from the members of the working classes and peasants. This change inevitably had an impact on the intellectual attitude, the number of the members of the middle class decreased considerably. In my work I find it worthwhile to highlight those Czechoslovak–Yugoslavian interstate relations which, in my opinion, have influenced the methods of treating the minority.

Trianon hazánk történetének egyik legnagyobb tragédiáját jelentette, a győztes hatalmak pedig mihamarabb szanalni akarták a térséget. A szomszédos országokhoz csatolt magyarság Románia után a legnagyobb lélekszámban Csehszlovákiához került: a 8-9 milliós leendő államban hárommillió német és egymillió magyar lakott, míg a tizenegy milliós Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban – ahol a nemzetiségre nem, csupán az anyanyelvre kérdeztek rá – 550 ezer főnyi magyar népesség élt.

A *Pravda* statisztikát közöl¹ a jugoszláv államban levő magyar kisebbségről, amely szerint 316 047 magyar van az egész országban: a Bácskában, Bánátban és Baranyában 244 060, Bosznia-Hercegovinában 1855, Horvát-Szlavóniában pedig 70 192.² Egy hónappal később a jugoszláv állam lakosai közül magyar 492 079 fő. A magyarok száma a legutóbbi népszámláláshoz képest közel kétszázezerrel csökkent.³ A népszámlálási adatok viszont feltételezhetően mindkét új államban gyanúsak mondhatók, hiszen több városról kellett bizonyítani, mintegy igazolásként, hogy nem tisztán magyar területek kerültek át. Csehszlovákiában a református közösség pontos számáról nincs adatunk sokáig, míg Szabadkán 1910-hez képest mintegy harmincezer fővel csökkent, de Zomboron is közel felére apadt a magyarok száma.⁴ A népszámlálás után néhány évvel a *Prágai Magyar Hírlap* helyszíni tudósítást közöl Jugoszláviából több héten keresztül, melynek első részében így ír a város összetételéről: „A lakosság fele bunyevác, egyharmada magyar és magyar-zsidó, a többi szerb, körülbelül 15 százalék. A bunyevácokhoz, tehát a szlávokhoz számították nemcsak az -ics, -vics nevű, magyar anyanyelvű polgárokat és családjaikat, hanem ezeknek a törzsmagyar családjaikat is, sőt a szláv nevű cselédek fajmagyar gazdáit is, a hites-nevezetes Pribicevics-féle névvegyelemzési formula alapján.”⁵

A cseh törekvések elsősorban Csehországra, Morvaországra és Sziléziára irányultak, melyek a korona tartományai voltak, Szlovákiának azonban nem voltak tartományai. Itt az új határok földrajzi-védelmi és gazdasági-közlekedési szempontokat tartalmaztak.⁶ Csehszlovákiában már 1918-ban felgyorsultak az elszakadási mozgalmak. Jászi Oszkár szerint azonban a csehekben a háború előtt fel sem merült a magyarországi szlovákokkal való egyesülés gondolata. A cseh területek függetlenedése és a mérsékelt szlovák autonómia megadása a Magyar Királyságon belül tökéletesen kielégítette volna mind a cseheket, mind a szlovákokat.⁷ A Cseh Nemzeti Bizottság és a szociáldemokraták által vezetett Cseh Szocialista Tanács egyaránt erre törekedett. Csehszlovákia önállóságát 1918 májusában Nagy-Britannia, majd 1918. júniusban Franciaország elfogadta, és 1918 szeptemberében az USA is. 1918. október 18-án megszületett a Washingtoni Deklaráció, ezzel pedig megalakult a csehszlovák kormány Amerikában, de hiányzott belőle mindennemű említés a szlovák nyelvről és az önrendelkezésről. T. G. Masaryk ugyanis elmondása szerint nem kérhette, hogy egy többnemzetiségű Monarchia helyett egy többnemzetiségű Csehszlovákiát támogassanak. Ekkoriban a szlovák nemzet egyharmad része az Egyesült Államokban élt, a csehek pedig

a szlovákokról azt mondták ebben az időben, hogy velük egy nemzet. Az 1918-as év elején már Hlinka és a Szlovák Nemzeti Párt is a szlovákok önrendelkezési jogáról, illetve önálló ország létrehozásáról beszélt Csehország, Szilézia, Szlovákia és Morvaország részvételével.⁸ 1918. október 28-án Prágában a helytartótanács helyét az emigrációs kormány által is támogatott Cseh Nemzeti Tanács vette át, a két nappal később megalakult Csehszlovákiában azonban a csehek a szlovákok politikai képviselőit nem gondolták. A Csehszlovák Nemzeti Bizottság harminc tagjából mind cseh volt. Az 1920. február 29-i alkotmányban csehszlovák nyelvről esik szó, illetve megszövegezői azt mondják, hogy a szlovákok nem kapnak autonómiát, mert akkor a németek és a magyarok is jogosan kérhetnék majd.⁹ Ennek függvényében érdekes, hogy a Négyes Tanács bizottsági munkájába bekapcsolódó Beneš kifejtette: a csehszlovák kormány támogatja az ország föderatív felosztását a későbbiekben, sőt nem emelt kifogást az ellen sem, ha a kisebbségvédelmi szerződés tartalmazná a Kárpátjának adandó területi autonómia koncepcióját is.¹⁰

Az első világháború végén, 1918-ban széles körű nemzetközi egyetértés alakult ki abban, hogy a Habsburg-állam délszláv területeit egy állami egységbe kell szervezni. 1917. július 20-án a szerbek, a horvátok és a szlovének a korfui deklarációban hitet tettek a nemzeti azonosság mellett, és kötelezettséget vállaltak a jugoszláv állam létrehozására. A horvátoknak és szlovéneknek, ha nem akarták a világháború vesztesei között végezni, meg kellett egyezniük Szerbiával.¹¹ 1918. október 5–6-án Zágrábban megalakult a Szlovének, Horvátok és Szerbek Nemzeti Tanácsa, majd október 29-én kikiáltották a Szlovén–Horvát–Szerb Államot, december 1-jén pedig Belgrádban bejelentették a Szerb–Horvát–Szlovén Királyi Államot. A legnagyobb formátumú szerb politikus Nikola Pašić volt, a horvátok közül Ante Trumbić, Stjepan Radić és Vladimir Maček, míg a szlovének közül Anton Korošec emelkedett ki.

Az 1918 és 1920 közötti békeszerződésekben megvalósult nagy szerb állam részévé vált Szerbián, Montenegrón, Bosznia-Hercegovinán, Horvát–Szlavónországon kívül a korábbi osztrák Dél-Stájerország, Krajna, Dalmácia, valamint a csupán 28 százaléban szerbek lakta Bácska-Bánát-Baranya, illetve a Muraköz és a Muravidék. Az antant segítségével létrehozott Szerb–Horvát–Szlovén Királysággal sikerült a szerbek 98 százalékát egy államban egyesíteni, a nem szerbek aránya viszont ebben az országban meghaladta a 62 százalékot.¹²

A Trianonban Csehszlovákiához csatolt Felvidék korábban sosem élt önálló állami életet, gazdaságilag és szellemileg is Budapesthez kötődött. A korábbi észak-magyarországi területek és a magyar Alföld gazdasági tekintetben erősen egymásra voltak utalva. A dél-szlovákiai részek jószerével arra lettek kárhóztatva, hogy olcsó munkaerőt és nyersanyagot szolgáltatassanak Csehszlovákiának.¹³ Itt mindvégig szűk maradt a felső vagyonos és szellemileg képzett, politizáló társadalmi réteg,

amely ráadásul az új államban, 1919-ben bevezetett radikális földreform következtében birtokainak nagy részét elvesztette. Ennek során zárolták a 150 hektár feletti mezőgazdasági és a 250 hektár feletti vegyes területeket. A tisztviselők, állami alkalmazottak, értelmiségiek zöme nem kapta meg a csehszlovák állampolgárságot. A kiutasítottak, illetve elmenekülők száma 102 ezer főre tehető 1920 végéig, a szlovákiai magyar középosztályt így hatalmas csapás érte. Az elveszett értelmiségi és tisztviselői kart munkásokból és parasztokból tudták csak pótolni. Ez a változás nagyban átalakította az értelmiségi szemléletet, szűkült a polgárság köre, emellett megváltozott a vélemény a világról és a társadalmi szükségletekről egyaránt. Az adatok arról tanúskodnak, hogy a közösség egyre elszegényedett, a kereskedelemben, az államigazgatásban, a pénzügyi szférában dolgozók aránya csökkent. Mindemellett a nap-számosok és a munkások aránya rendkívül magas volt.¹⁴

Jugoszlávia legfejlettebb és leggazdagabb része – Szlovénia mellett – a mezőgazdasági jellegű Vajdaság volt: az ország második legiparosodottabb részeként 428 üzemben közel harmincezer munkás dolgozott. Az új hatalom a szerbek érdekeit képviselte, a fejletlenebb déli területek felzárkóztatására törekedtek a fejlett északiak kizsigerelésével. A nagy- és középbirtok mellett felosztották a magyar községek eddig bérletben levő földterületeit is. A 230 magyar szervezetből így mindössze 17 maradt az évtized végére. A Trianon után hat esztendővel megjelent vajdasági pénzintézetek szövetségi beszámolója azt mondja, hogy a Vajdaság elszegényedésének oka a túladóztatás és az elhibázott agrárpolitika volt.

A Felvidékről a többségben lévő katolikusság püspökeinek nagy része Magyarországra távozott, és a három református egyházmegye magyar többsége is sok helyütt vezető nélkül maradt. A délvidéki magyarság ellenben három egyházhoz, a katolikushoz, a reformátushoz és az evangélikushoz tartozott. Mivel a katolikus papokat Horvátországban képezték, súlyos hiány volt a magyar papokban, a református lelkészhiányt pedig Kolozsvárról és Losoncról kívánták pótolni. Az egyházak azonban Jugoszláviában nem tudtak döntő szerepet vállalni a nemzetmegtartás feladatában.¹⁵ A békekonferencia főhatalmai az új államok rendszerének szerves részeként tekintettek a kisebbségvédelemre, de a kisebbségi jogok nemzetközi garanciája nem szorítkozott a minden téren megvalósítandó állampolgári egyenlőségre.¹⁶

A kisebbségi politikai élet szerveződése 1919-ben vette kezdetét Csehszlovákiában, miután a császári államhatalom először a Szudéta-vidékről kezdett kivonulni. Eltérő volt a helyzet a szlovákiai déli végeken, ahol sosem voltak határai Magyarországnak. A csehszlovák csapatok 1919 januárjában kezdték megszállni Kassát, Pozsonyt, Érsekújvárt és a Csallóközt. Az új rendszert ostromállapot kísérte. A tanácsköztársaság csapatainak bevonulása miatt ténylegesen csak július végére vette birtokba Csehszlovákia a számára új vidéket. A közigazgatásban teljes volt a káosz: Popély

Gyulánál olvasható, hogy a cseh birtokbavételt a felvidéki népesség zöme is értetlenül fogadta.¹⁷ A tisztviselők, tanárok, vasutasok nem tudták, hogy hová fognak tartozni, és tulajdonképpen 1920-ig magyar alkalmazottaknak tekintették magukat. Ennek a társadalmi rétegnek a tagjai közül került ki az a 102 000 ember, akik 1920 végéig Magyarországra menekültek.¹⁸

Ugyanez a helyzet a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban a hatalomváltás és 1924 között. Erről a területről 44 903 közigazgatási alkalmazott, értelmiségi, nagybirtokos kiutasításásra, elmenekülésére került sor.¹⁹ Jugoszláviával kapcsolatban van adatunk arról is, ami Csehszlovákia kapcsán egyelőre nem feldolgozott, azaz, hogy innen a Trianon utáni évtizedben több tízezer agrárproletár, illetve földműves vándorolt ki a tengerentúlra. A Vajdaságból – főképpen Brazíliába és Argentínába – húszezer magyar vándorolt ki.²⁰ A közigazgatásban drasztikusabb döntéseket hoztak, ugyanis a megyei, járási és helyi önkormányzatok képviselő-testületeit feloszlatták, és biztosokat, illetve tanácsokat állítottak a helyükre.²¹ A kinevezéseknél nem vették figyelembe az államfordulat előtt létezett politikai pártokat, de igyekeztek megnyerni a társadalmi, gazdasági, egyházi és kulturális élet jeles személyiségeit.²² A helyi és regionális politikában nem tudták teljesen megkerülni a magyarokat. Erre utal, hogy bár az új szlovák megyék élére csak szlovák ispánok kerültek, a megyei bizottságokba magyar nemzetiségű személyek is meghívást kaptak. A magyarság kiszorult az önkormányzati jogok gyakorlásából, ha tetszik, a helyi politikából. Csehszlovákia kikiáltásával a régi magyar politikai keretek széthullottak.

A belgrádi Nemzeti Igazgatóság 1919-ben azonnal megkezdte a magyar főispánok, alispánok, polgármesterek, jegyzők, megyei tisztségviselők elbocsátását, és a helyükbe szerbeket ültetett.²³ Jugoszláviában új területi-adminisztratív felosztással vették elejét a szervezkedéseknek, ezek határait pedig úgy húzták meg, hogy csupán háromban kerültek kisebbségbe a szerbek. A deklaráltan ellenségesnek tekintett albánok és magyarok minden nemzeti mozgalmát, autonómiatörekvését igyekeztek elfojtani.²⁴ A szerb politika a magyarság megosztására törekedett ugyanúgy, mint a csehszlovákiai. A baloldali magyar szervezetek sikeresen választották le az alsóbb osztályok magyarjait a később alakuló magyar pártról, hasonlóan a csehszlovákiai szociáldemokratákhoz. Ebben az időben tárgyalták az állami hivatalnokok és alkalmazottak átvételének törvényét. Jugoszláviában a kormány a magyar vasutasok java részét nyugdíjazta – mintegy kétezer ilyen család élt Jugoszláviában. Ezek közül 1922. szeptember 1-jétől a pénzügyminiszter intézkedésére ezeröttszáz nyugdíjasnak azzal a megokolással szüntették be a fizetését, hogy annak idején nem a jugoszláv államnak teljesítettek szolgálatot, s hogy nem érdemlik meg a nyugdíjat, másrészt pedig állampolgárságuk kérdése sincs még eldöntve.²⁵

A már említett csehszlovák földtörvény értelmében 325 852 hektárnyi területet foglaltak le, melyből 22 320 hektár került magyar tulajdonba. Ekkor vezették be

a nyelvtörvényt, a választási törvényt és a szövetkezeti törvényt is.²⁶ Az 1920-as években Jugoszláviában lefolytatott földreformokban – aminek során 2,5 millió hektár földet osztottak szét – a nem szerbek által lakott, jobbára az államhatároktól negyven kilométerre található övezetekben tízezer számban kaptak földet szerb telepesek.²⁷ 61 magyar állampolgárságú birtokos 90 ezer hektár földjét, míg 62 jugoszláv állampolgárságú 11 ezer hektárát sajátították ki. Ezzel a legnagyobb gond az volt, hogy így munka nélkül maradtak a zömében magyar uradalmi cselédek és a kisbérlők is.²⁸ *„A sokezer holdas mintagazdaságok minden átmenet nélkül kerültek a dobrovoljácok kezei közé, ezeknek minden előzetes képzése nélkül. A dobrovoljácok túlnyomó százaléka hercegovinai és dalmát hegylakó paraszt. Egy másik tömegük Ilkai partlakó, karsztvidéki félvad és műveletlen ősemlék. Életük folyamán talán soha síkságot, horizontig elnyúló kalásztengert, hivalkodó végtelen mezőt nem láttak. Hazájuk a rideg és terméketlen Karsztvidék volt, a sziklás tenger mellék, amelyen fűt, fát, bokrot életlenül borotvál le a tenger mellék örökös átka és réme: a bóra. Ezeknek az embereknek, ennek a földművelési szempontból silány emberanyagnak, amelynek a bácskai és bánági földek megműveléséről soha fogalma nem volt, a földek kultiválásához sem értelme, sem ereje, sem tapasztalata nem volt, adták a legdúsabbau termőföldeket; ezekkel akarták az új államot új munkászekkel gazdagítani”* – adja hírül a csehszlovákiai magyar lap.²⁹

Az 1920-as évek elején Csehszlovákia, Románia, valamint a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság célja volt, hogy Magyarország revíziós törekvéseit megakadályozza. Ebben az évben született meg Csehszlovákia és Jugoszlávia közötti katonai szerződés, majd a kereskedelmi szerződés is, melyet 1922 augusztusában egy marienbadi találkozón akartak újraszövegezni a kisantant külügy- és pénzügyminiszterei. Ebben az évben már repedeznek a kisantant falai a prágai lap szerint, hiszen Románia az oroszoktól való félelemében Lengyelország felé kacsintgat, Beneš és Ninčić pedig azon veszett össze, hogy melyikük képviselje a kisantantot a Népszövetségben. Az agrárius Jugoszlávia és az ipari Csehszlovákia között a gazdasági életben is súrlódások vannak a lap szerint.³⁰ Csehszlovákia és Jugoszlávia augusztus 31-én kötötte meg a szövetségi szerződését, amit később a Népszövetség elé tárt. A békeszerződések kisebbségvédelmi megfogalmazásait a románok és a jugoszlávok elutasították, Pašić aláírta, de nem kodifikálta a kisebbségi jogokat. A szerb külügyminiszter még 1922-ben is arról nyilatkozott, hogy a nemzeti kisebbségek közül különösen a magyarok elégedetlenek, pedig ők a magyar kisebbségeknek a trianoni békeszerződésben biztosított minden jogát tiszteletben tartják. A magyaroknak megvannak az iskoláik, és kulturális téren is teljes egyenjogúságot élveznek. *„Mihelyt a belső állapotok teljesen konszolidálódtak, a magyarok politikailag is ugyanazokat a jogokat élvezik, mint a szerbek, horvátok vagy szlovének”* – mondta Ninčić.³¹ Ennek ellenére azt tapasztaljuk, hogy a mozivásonról eltűnnek a magyar feliratok,³²

dr. Varga Györgyöt és tizenhat társát Jugoszlávia elleni lázadás szervezésével vádolják;³³ a kultuszminiszter pedig megengedte ugyan a magyar nyelvű oktatást a szabadkai gimnáziumban, de megtiltotta a német és zsidó diákoknak, hogy magyar iskolába járjanak.³⁴ A csehszlovákiai lap az 1922-es tanév kezdetekor a *Bácsmezei Napló*ra hivatkozva írja, hogy Zentán és Újvidéken azzal az indokkal zárták be a magyar gimnáziumot, hogy nincs elég diák, a jugoszláviai magyar párt alakuló ülését pedig a hatóság ellehetetlenítette.³⁵ A Jugoszláviai Magyar Párt – utolsóként az utódállamok magyar közösségei közül – 1922. szeptember 17-én alakult meg, és táviratban üdvözölte Sándor királyt, aki örömmel nyugtázta válaszelevelében a hódolatot.³⁶ Szabadkán, Zentán, Újvidéken, Zomboron, Magyarkanizsán a párt számottevő tényező volt a városi közgyűlésekben, sőt Bácskában sok szavazójuk és tagjuk volt a bunyevácok és a németek köréből is. Szabadkán, Zentán, Zomborban, Adán és máshol is erős, impozáns falanxként jöttek létre az egységes jugoszláviai magyar párt helyi szervezetei, emellett megalakult Zentán a központi pártszervezet is. Csodálatos és szinte hihetetlen, hogy minden irigykedés, féltékenykedés és marakodás elült és elhallgatott ezeknél a szervezkedéseknél, és mindenki csak a magyar érdekeket nézve hátrált meg mások érvényesülése, sikere, szerencséje, tudása előtt, amely vezető szerephez juttatta az illetőt.³⁷ Majd később arról számol be a prágai magyar lap, hogy 1924-ben minden magyar politikai tömörülést feloszlattak a szerbek, és a kisebbségek csak kulturális szervezeteket alapíthatnak.³⁸ Erre válaszul a magyar-jugoszláv államközi értekezleten nyilatkozta Davidović miniszterelnök a barátság jegyében, hogy az előző kormány adta ki a rendeletet, de nem változtatja meg a véleményét, amit akkor tehetett volna, ha az érintett párt nem adja a döntést a legfelsőbb bíróság elé.³⁹ 1920 augusztusában egy kormányrendelet megszüntette a magyar oktatási és kulturális intézmények működését, s azok ingó és ingatlan vagyonát elkobozta.⁴⁰ Svetozar Pribićević miniszter az elemi iskolákon kívül a párhuzamos magyar középiskolai osztályok beszüntetésére is utasítást adott. Az állami érdekek tehát mindig a kisebbségi jogok felett álltak Jugoszláviában is. A külügyminiszter által felvázoltakkal szemben a tények teljesen mást mutattak, hiszen napirenden volt a magyar állampolgárok kiutasítása is az országból. 1922 júniusában és augusztusában is több száz magyart utasítottak, majd toloncoltak ki, kimondottan politikai okokból kifolyólag, gyakran úgy, hogy az érintettekkel nyilatkozatot írtak alá, hogy saját elhatározásukból hagyják el az országot.⁴¹

A magyar kulturális életet mind Csehszlovákiában, mind Jugoszláviában igyekeztek megfojtani. Míg a Felvidéken mozgalmat alakítottak a színjátszók és a művészek, addig a Délvidéken hosszú csend volt, amit csak olykor-olykor tört meg egy-egy előadás. 1918 előtt nem alakult ki a déli területeken magyar oktatási és kulturális központ.⁴² A szerbek tiltottak bárminemű magyar kulturális tevékenységet, melyet marosvásárhelyi társulatával Fekete Mihály színiigazgató próbált megtörni a belügyminiszteri

államtitkárral folyó tárgyalásai során. Fekete társulata hatvan tagból állt, a színházi szezonra szóló engedélyt májustól szeptember 1-jéig kérték szabadkai, zentai, nagybecskereki és újvidéki előadások megtartására.⁴³ A híradások szerint a jugoszláv kormány első ízben 1923 márciusában járult hozzá ahhoz, hogy magyar művészek a szerb királyság területén koncerteket tarthassanak. Az első engedélyt Székely Ilona, Kálmán Oszkár operaénekesek és Kosa György zongoraművész kapták meg, akik Szabadkán, Újvidéken, Zomborban és több délvidéki településen léptek fel, nagy sikert aratva.⁴⁴ 1924-ben még a szerb–magyar nemzetiségű színház elindítását is visszatartották a hatóságok arra hivatkozva, hogy egy hivatásos színház léte tönkretenné a működvelő színjátszó egyleteket.⁴⁴

A sok tiltás, kiutasítás és visszaélés miatt az 1923-as választások után a *Prágai Magyar Hírlap* megkérdezte több párt megválasztott képviselőjét arról, hogy miképpen vélekedik a jugoszláviai magyarság jövőjéről, illetve, kik lehetnek azok, akikre a magyarság számíthat. A kormánypárti radikálisok (Pašić) képviselője, Jurics Márk kifejezte reményét, hogy az olyan terrorisztikus cselekedetek és erőszakoskodások, amilyenek eddig sújtották a magyarságot, az új nemzetgyűlés kormányzása alatt nem fognak előfordulni. Továbbá elmondta, hogy a magyarság az új kormányzat alatt a szlávssággal teljesen egyenlő jogú nemzetté kell váljon. Setyerov Szlavkó demokratapárti képviselő röviden csak annyit válaszolt, hogy a nemzeti kisebbségek jogaiért folytatott küzdelmekben mindig jelen lesz, a magyarság jövőjét reményteljesnek és nyugodtnak látja. Rajić, a bácska-baranyai bunyevác-sokácpart képviselője a legkomolyabban kitartott az autonómia mellett, és ígéretet tett, hogy a magyaroknak és a németeknek is biztosít kellő súlyt az autonóm Vajdaság kormányzásában. A szocialista Milan Sekulic elmondta, hogy pártjuk mindenkor kész küzdeni a kisebbségek jogaiért és különösen a magyarok érdekeiért, illetve a nemzetiségek részére egyenlő politikai és kulturális jogokat fognak kivívni, mert ennek az államnak minden polgára egyenlő jogú lesz a jövőben.

A Radić-párti képviselő, Horvat eszéki tanár elmondta, hogy a horvát köztársasági parasztpárt elhatározta: valamennyi nemzeti kisebbség kívánságait figyelembe fogja venni, és ez vonatkozik az ország bármely részében lakó magyarokra is.⁴⁶ Figyelemre méltóak a politikusi nyilatkozatok, látva a további rendelkezéseket. Ezen politikusok pártjai tiltották ugyanis a középiskolai diákoknak a Mária-kongregáció belüli tagságot, akik nem léphettek be olyan sportegyesületekbe sem, amelyek kisebbségi vagy felekezeti alapon lettek szervezve.⁴⁷ Ugyanők kezdték vádolni Herczeg Ferenc írórt irredenta szervezkedéssel, aki a prágai lap hasábján védte meg magát.⁴⁸

Folyamatosan olyan híreket jelentettek meg a lapban, amiből az tűnik ki, hogy Délvidék az új ország mostohagyermeké. 1924-ben témát szolgáltatott a Felvidék népének az a sajtóhír is, amely arról számolt be, hogy a munkaszüneti napokon vitatkoznak a soknemzetiségű és vallású Jugoszláviában. Számos eset akadt, amikor

megbüntették azokat a katolikus vagy protestáns polgárokat, akik valamely szerb ünnepen halaszthatatlan gazdasági munkát végeztek, sőt azokat is, akiknél nagymosás vagy vasalás, takarítás folyt ezeken a napokon. Előfordult az ellenkező eset is: az újságok figyelmeztetése alapján a katolikus, protestáns és zsidó üzemek szüneteltek, a szerbek ellenben dolgoztak a saját ünnepükön. Az új kormány szabályozni akarta a munkaszüneti napok kérdését, de – mint a magyar lap írta – Belgrád messze van a vajdasági városoktól és nemzetektől.⁴⁹

Összegzőként elmondható, hogy a csehszlovákiai magyarság napilapja a Trianon utáni években (esetünkben az 1922-es, az 1923-as és az 1924-es években) sokat foglalkozott Jugoszláviával. Ez a számok nyelvére fordítva annyit tesz, hogy évente közel hatszáz alkalommal találkozhatunk az ország, illetve a helybéli magyarságról szóló hírekkel. Furcsa, ám nem meglepő módon ezeknek a híreknek hozzávetőlegesen harminc százaléka érinti a délvidéki magyar közösséget és annak sorsát. Az írások többi részében a jugoszláv külpolitikával, a kisantatnt szerepvállalásával és gazdasági ügyekkel találkozhatunk. Ennek az oka elsősorban a magyarországi érdekekkel kapcsolható össze, ti. az anyaország érdeke, mint arról fentebb szót ejtettünk, a kisantant megbontása volt. Másodsorban a korábbi természetes egység megszűntével a gazdasági kapcsolatok nem szüneteltek, így mindenkor hírértéke volt a vajdasági bor és gabona árának alakulásának, az elkobzott malom- vagy szövőipari cégek termelés kiesésének, illetve a tiszai-dunai hajózás és kereskedelem átalakulásának. A külpolitikai kérdésekben a lap hasábjain keresztül bizonyosodhatunk meg arról, hogy Trianon után a franciák kegyeltje, Beneš miképpen próbált befolyást szerezni a szerbek külpolitikai lépései felett. Rendszeres találkozókat szerveztek, melyek során katonai és gazdasági szövetségeket tákoltak össze, annak ellenére, hogy olykor határozottan sértették egymás gazdasági érdekeit. Az ő szerepvállalása köszönt vissza a kisebbségi ügyek kezelésében is, hiszen ugyanazok a módszerek jellemezték a két új országot a magyarsággal szembeni eljárások terén, a *Prágai Magyar Hírlap* hasábjain pedig olykor egyszerűbb volt jugoszláviai történésekként felhívni a figyelmet a hazai jogtiprásokra, amivel a lap jövőjét is biztosították.

JEGYZETEK

¹ C. Tóth János (szerk.): *A kárpát-medencei magyar kisebbségi kérdés*. Salgótarján, 2001. 122.

² *Prágai Magyar Hírlap*, I. évf. (1922) 48. sz. 6.

³ *Prágai Magyar Hírlap*, I. évf. (1922) 75. sz. 6.

⁴ Arady Lajos: *Magyarok a Délvidéken, Jugoszláviában*. Budapest, 2002. 125. (a továbbiakban: Arady 2002.)

⁵ *Prágai Magyar Hírlap*, III. évf. (1924) 135. sz. 4.

⁶ Galántai József: *Háború és békekötés*. Budapest., 1992. 76. (a továbbiakban: Galántai 1992.)

⁷ Jászi Oszkár: *A Habsburg Monarchia felbomlása*. Budapest, 1982. 484.

⁸ Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés*. Budapest, 2001. 95–96.

- ⁹ Jancura, Vladimír: *Pittsburgh, máj 1918: Nenaplnená dohoda*. Pravda, 2018. május 29.
- ¹⁰ Galántai József: *Trianion és a kisebbségvédelem*. Budapest, 1989. 90–91.
- ¹¹ Juhász József: *Volt egyszer egy Jugoszlávia*. Budapest, 1999. 27.
- ¹² Kocsis Károly: *Az etnikai konfliktusok történeti-földrajzi háttere a volt Jugoszlávia területén*. Budapest, 1993. 13. (a továbbiakban: Kocsis 1993.)
- ¹³ Raffay Ernő: *Trianon titkai*. Budapest, 1990. 159–160.
- ¹⁴ Arady 2002. 129.
- ¹⁵ Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20.században*. Budapest, 2008. 112. (a továbbiakban: Kisebbségi magyar közösségek a 20.században 2008.)
- ¹⁶ Galántai 1992. 133.
- ¹⁷ Popély Gyula: *Népfogyatkozás*. Regio, 1991. 38.
- ¹⁸ Angyal Béla: *Érdekvédelem és önszerveződés*. Dunaszerdahely, 2002. 30.
- ¹⁹ Kocsis Károly – Kocsisné Hodosi Eszter: *Magyarok a határainkon innen és túl – a Kárpát-medencében*. Budapest, 1992. 65.
- ²⁰ Arady 2002. 123.
- ²¹ Borsody István (szerk.): *Magyarok Csehszlovákiában 1918–1938*. Somorja, 2002. 56–57. (a továbbiakban: Borsody 2002.)
- ²² Angyal Béla: *Magyar szervezetek és mozgalmak Csehszlovákiában 1918–1921*. Fórum Társadalomtudományi Szemle, 2000/1. sz.
- ²³ Kisebbségi magyar közösségek a 20. században 2008. 45.
- ²⁴ Kocsis 1993. 17.
- ²⁵ Prágai Magyar Hírlap, I. évf. (1922) 73. sz. 5.
- ²⁶ Borsody 2002. 58–59.
- ²⁷ Kocsis 1993. 15.
- ²⁸ Arady 2002. 132.
- ²⁹ Prágai Magyar Hírlap, II. évf. (1923) 62. sz. 2.
- ³⁰ Prágai Magyar Hírlap, I. évf. (1922) 64. sz. 1.
- ³¹ Prágai Magyar Hírlap, I. évf. (1922) 40. sz. 5.
- ³² Prágai Magyar Hírlap, I. évf. (1922) 55. sz. 6.
- ³³ Prágai Magyar Hírlap, I. évf. (1922) 64. sz. 5.
- ³⁴ Prágai Magyar Hírlap, I. évf. (1922) 65. sz. 6.
- ³⁵ Prágai Magyar Hírlap, I. évf. (1922) 85. sz. 6.
- ³⁶ Arady 2002. 140.
- ³⁷ Prágai Magyar Hírlap, II. évf. (1923) 27. sz. 4.
- ³⁸ Prágai Magyar Hírlap, III. évf. (1924) 102. sz. 2.
- ³⁹ Prágai Magyar Hírlap, III. évf. (1924) 204. sz. 1.
- ⁴⁰ Arady 2002. 142.
- ⁴¹ Prágai Magyar Hírlap, I. évf. (1922) 33. sz. 4.
- ⁴² Arady 2002. 143.
- ⁴³ Prágai Magyar Hírlap, II. évf. (1923) 72. sz. 6.
- ⁴⁴ Prágai Magyar Hírlap, II. évf. (1923) 80. sz. 6.
- ⁴⁵ Prágai Magyar Hírlap, III. évf. (1924) 229. sz. 6.
- ⁴⁶ Prágai Magyar Hírlap, II. évf. (1923) 90. sz. 1.
- ⁴⁷ Prágai Magyar Hírlap, III. évf. (1924) 263. sz. 5.
- ⁴⁸ Prágai Magyar Hírlap, III. évf. (1924) 276. sz. 3.
- ⁴⁹ Prágai Magyar Hírlap, III. évf. (1924) 206. sz. 4.